

Περί της διαδικασίας των ενεργειών

Θεόδωρος Π. Γκεβεζές

Τα βασικά στοιχεία των ενεργειών είναι η γνώση, η σκέψη και η πράξη. Ορθή και ικανή για θεμιτά αποτελέσματα κρίνεται η ύπαρξη και των τριών στοιχείων και μάλιστα στη σειρά που προαναφέρθηκαν. Για μια ολοκληρωμένη ενέργεια χρειάζεται πρωτίστως η γνώση η οποία μπορεί να αποκτηθεί με το διάβασμα, την παρατήρηση, την εμπειρία και άλλα μέσα παθητικής στάσης, έπεται η σκέψη με στόχο την κατανόηση των αντικειμένων της γνώσης με τελικό στάδιο την πλήρη αφομοίωσή τους και τέλος η πράξη ως υλοποίηση αυτών που κατανοήθηκαν με απώτερο στάδιο την παραγωγή έργου. Η τελευταία περιλαμβάνει και την περίπτωση της συνειδητής μη πράξης ως έκφραση του συνδυασμού των όσων κατακτήθηκαν από τα δύο άλλα στοιχεία και συγκεκριμένης θέλησης. Η ξεκάθαρη, αλλά σε πολλούς δυσδιάκριτη γραμμή μεταξύ της γνώσης και της σκέψης γίνεται πιο ευκρινής αν σκεφτούμε ότι στη σκέψη σαφώς δεν συγκαταλέγεται η νοητική διαδικασία "αποθήκευσης" των δεδομένων της γνώσης και η ικανότητα ανάσυρσης αυτών, αλλά η επεξεργασία των δεδομένων της γνώσης, που περιλαμβάνει τη δημιουργία συσχετίσεων μεταξύ αυτών και την εξαγωγή πληροφοριών από αυτά, διαδικασίες που επιτελούνται μόνο με την κατανόηση της γνώσης και μάλιστα σε υψηλό βαθμό.

Η απουσία κάποιου μέρους από τα τρία στοιχεία που προαναφέρθηκαν όχι μόνο θετικά αποτελέσματα δεν φέρει, αλλά αντιθέτως στις περισσότερες περιπτώσεις κρίνεται ως αρνητική. Η γνώση από μόνη της, χωρίς την σκέψη και την πράξη μόνο ως χάσιμο χρόνου μπορεί να θεωρηθεί, το οποίο ενισχύεται σε μεγάλο βαθμό όταν η γνώση γίνεται αντικείμενο "σοβαρών συζητήσεων" που στην πραγματικότητα είναι παράλληλοι μονόλογοι αναμετάδοσης των όσων γνώρισε ο καθένας από τους συνομιλητές, μια διαδικασία που θα μπορούσε άνετα να επιτευχθεί σήμερα από τη μηχανή αναζήτησης της Google με αντίγραφα του εαυτού της και μάλιστα στις περισσότερες των περιπτώσεων με καλύτερα αποτελέσματα από αυτά των "συζητήσεων" μεταξύ των ανθρώπων. Αν δε αυτή η σπατάλη χρόνου συνδυαστεί με συγκεκριμένες πεποιθήσεις περί του νοήματος της ζωής ή της αποστολής του ανθρώπου στον κόσμο, είτε με την πίστη για παρουσία κάποιας θεότητας - δημιουργού είτε όχι, τότε αποκτά και τη διάσταση της ύβρεως και της προσβολής της ίδιας της ζωής.

Μια ενέργεια βασισμένη στη γνώση και την κατανόηση ως παράγωγο της σκέψης χωρίς την ολοκλήρωση της τριμελούς ενέργειας με την πράξη, μόνο ως ιδιοτελής και εγωιστική μπορεί να χαρακτηριστεί, αφού η απόκτηση της γνώσης και η κατάκτηση της επίγνωσης που φέρεται με την αφομοίωση, που αποτελούν σαφώς προσωπικές διεργασίες, δεν μετουσιώνονται σε πράξη και παραγωγή έργου, που αφορά τον κοινωνικό περίγυρο εξωτερικεύοντας τα όσα κατακτήθηκαν. Το κάθε

αποτέλεσμα παραμένει στο πρόσωπο που το κατέκτησε και δεν γίνεται κτήμα κανενός άλλου. Επιπλέον, χωρίς την πράξη, η γνώση και η σκέψη δεν τίθενται σε εφαρμογή - δοκιμασία και ως εκ τούτου δεν παράγεται η ανάδραση που θα κρίνει την ορθότητά τους και θα οδηγήσει πιθανώς σε βελτίωσή τους. Από την άλλη πλευρά, η πράξη χωρίς γνώση και σκέψη είναι προφανώς είτε άστοχη και με λανθασμένα αποτελέσματα, συχνά ακριβώς αντίθετα από την αρχική επιδίωξη, είτε αποτελεί προϊόν μίμησης και ως εκ τούτου μόνο ανεύθυνη ως προς την επιδίωξη και εγκληματική ως προς το αποτέλεσμα μπορεί να χαρακτηριστεί.

Ας σημειωθεί ότι σε όλες τις περιπτώσεις, η αναφερόμενη μη ύπαρξη κάποιου από τα τρία στοιχεία δεν σημαίνει απαραίτητως πλήρη απουσία του, αλλά παρουσία του σε βαθμό μη επαρκή για την ολοκληρωμένη ενέργεια. Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η πράξη που βασίζεται στη γνώση αλλά δεν στηρίζεται στην πλήρη κατανόηση και που πολύ συχνά έχει ως κατάληξη ένα ανεπιτυχές ομοίωμα της αρχικής επιδίωξης ή μια ενέργεια αρκετά ρηχή και ανούσια που καμία απολύτως επίδραση δεν φέρει. Από την άλλη πλευρά, ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της σκέψης που δεν βασίζεται στην αυθεντία της γνώσης, μέθοδος η οποία βοηθάει στην γέννηση νέων ιδεών και στην επίτευξη σημαντικών αλλαγών εναντίων των κατεστημένων συνθηκών. Η μέθοδος αυτή χαρακτήρισε πολλούς επιστήμονες και φιλοσόφους που αμφισβήτησαν (άρα γνώριζαν) την γνώση και την αυθεντία του παρελθόντος, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τον Rene Descartes.

Ας πάρουμε ως αντικείμενο μελέτης τον Πυθαγόρα και το περίφημο θεώρημά του και ας κατανεύουμε τις παρακάτω διαδικασίες σε καθένα από τα τρία στοιχεία μιας ολοκληρωμένης ενέργειας. Υποθέστε ότι οι ενέργειες εκτελούνται με τη σειρά που δίνονται.

- Διαβάζεις για την γέννηση, την καταγωγή και την δομή της οικογένειας του Πυθαγόρα (γνώση).
- Συγκρίνεις την υπάρχουσα γνώση με άλλες πηγές για την πραγματική καταγωγή του πατέρα του (γνώση).
- Συγκεντρώνεις στοιχεία για τον κοινωνικό περίγυρο και τα πολιτικά κατεστήματα των περιοχών που έζησε (γνώση).
- Βρίσκεις δεδομένα για τις σπουδές του, τα ταξίδια του και την παιδεία που έλαβε (γνώση).
- Εξάγεις το συμπέρασμα ότι η έννοια της παιδείας έχει αλλάξει ριζικά με την πάροδο των χρόνων (σκέψη).
- Διαβάζεις το Πυθαγόρειο θεώρημα και μαθαίνεις να το διατυπώνεις προφορικά και γραπτώς (γνώση).
- Ενημερώνεις για το ενδεχόμενο να μην ανήκει η πρώτη διατύπωση του θεωρήματος στον Πυθαγόρα ή σε κάποιους μαθητές του (γνώση).
- Αποδεικνύεις μόνος σου το θεώρημα με μια από τις δυνατές αποδείξεις του (σκέψη).

- Αναγνωρίζεις τα προαπαιτούμενα και τα βασικά στοιχεία κάθε διαφορετικής απόδειξης του θεωρήματος (σκέψη).
- Ενημερώνεσαι για το ποια από αυτές τις αποδείξεις του θεωρήματος αποδίδεται στον ίδιο τον Πυθαγόρα (γνώση).
- Μπορείς να αναγνωρίσεις τις εφαρμογές του θεωρήματος σε μετέπειτα επιτεύγματα (σκέψη).
- Χρησιμοποιείς το θεώρημα για την ταχύτερη πεζή μετακίνησή σου (πράξη).
- Συμφωνείς με τη πρόταση ότι το σύμπαν μας είναι συνεχές και όχι διακριτό εφόσον η κατανάλωση ενέργειας κατά τη μετακίνηση μεταξύ δύο σημείων του χώρου είναι ανάλογη της διανυόμενης απόστασης και άρα το Πυθαγόρειο θεώρημα ισχύει στη φύση (σκέψη).
- Εκμεταλλεύεσαι το αποτέλεσμα του θεωρήματος μαζί με τους συμπαίχτες σου για να παίζετε αποτελεσματικότερο ποδόσφαιρο (πράξη).
- Αντιστρέφεις το Πυθαγόρειο θεώρημα ώστε να μπορείς να δημιουργήσεις ορθογώνια τρίγωνα οσοδήποτε μεγάλα, όπως ακριβώς έκαναν οι αρχαίοι Αιγύπτιοι (σκέψη).
- Μπορείς να επαληθεύσεις αν τα ράφια με ευθύ υποστήριγμα είναι πραγματικά οριζόντια ή όχι (πράξη).
- Γενικεύεις το θεώρημα ώστε να διατυπώσεις το νόμο των συνημίτονων και υπολογίζεις το ύψος οποιουδήποτε ορατού αντικειμένου σε οποιαδήποτε απόσταση από εσένα (πράξη).

Η κατάσταση που δεν έχει αναφερθεί ακόμη αφορά τη σχέση των τριών στοιχείων σε διαφορετική χρονική σειρά. Κάθε σκέψη και κάθε πράξη παράγει γνώση. Επιπλέον, η πράξη μπορεί να επιβεβαιώσει και να επικυρώσει την γνώση και τη σκέψη ή μπορεί να αμφισβητήσει την πρώτη και να διαψεύσει τη δεύτερη, γεγονός που οδηγούν σε νέα γνώση και σκέψη. Για τη γενίκευση των διαδικασιών αυτών και την ξεκάθαρη αντιμετώπιση όλων όσων γράφτηκαν, βοηθητικοί είναι οι παρακάτω ορισμοί. Δεδομένο είναι οποιοδήποτε γνωσιακό στοιχείο μπορεί να γίνει αντιληπτό από τις αισθήσεις ενός ανθρώπου ή μπορεί να ανασυρθεί από τη μνήμη του. Πληροφορία είναι το αποτέλεσμα της επεξεργασίας των δεδομένων για την παραγωγή νέας γνώσης. Η σχέση δεδομένων - πληροφοριών είναι κυκλική και όχι γραμμική: τα δεδομένα παράγουν πληροφορίες μέσω της επεξεργασίας και οι πληροφορίες γίνονται δεδομένα για το επόμενο στάδιο της επεξεργασίας. Η διαδικασία της γνώσης εκ της φύσεώς της μόνο δεδομένα μπορεί να προσφέρει στον άνθρωπο. Η σκέψη είναι η κατεξοχήν διαδικασία μετατροπής των δεδομένων σε πληροφορίες, αφού μόνο δύο συστήματα έχουν τη δυνατότητα της επεξεργασίας δεδομένων: ο εγκέφαλος και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Η πράξη μπορεί να παράξει νέα δεδομένα, αφού τα αποτελέσματά της ενεργούν ως ανάδραση προς τα δύο άλλα στοιχεία, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό ένα κλειστό σύστημα περιγραφής της ολοκληρωμένης ενέργειας και της διαδικασίας βελτιστοποίησής της.

Τέλος, κάθε ολοκληρωμένη ενέργεια μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη θέση ενός μεμονωμένου στοιχείου, συνήθως αυτού της γνώσης, σε μια νέα, γενικευμένη ενέργεια. Σε αυτήν την περίπτωση κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη των τριών στοιχείων στην πρώτη ενέργεια ώστε να είναι ολοκληρωμένη, διότι σε αντίθετη περίπτωση η γενικευμένη ενέργεια θα είναι ελλιπής αν όχι εντελώς λανθασμένη. Θεωρήστε την απόπειρα δημιουργίας ενός ντοκιμαντέρ για τον φιλόσοφο Πυθαγόρα χωρίς την επίτευξη κάποιων από τα βήματα του παραπάνω παραδείγματος από την πλευρά των δημιουργών. Το αποτέλεσμα θα είναι ατελές και ανεπαρκές αν όχι αποπροσανατολιστικό και άδικο για την πορεία και τα επιτεύγματα του Πυθαγόρα. Θα αναφέρεται σε μια μόνο πτυχή του φιλοσόφου και αν τα στοιχεία που λείπουν είναι η σκέψη και η πράξη (το πιο σύνηθες) τότε το αποτέλεσμα του ντοκιμαντέρ δεν θα είναι τίποτα παραπάνω από μια συλλογή καταγεγραμμένων γνώσεων και η οπτικοποίησή τους. Το πρώτο μέρος το κάνει η μηχανή αναζήτησης της Google πολύ καλύτερα από τον οποιονδήποτε, ενώ το δεύτερο θα γίνεται από πληθώρα λογισμικών προγραμμάτων σε λίγα χρόνια αν δεν γίνεται ήδη.

Ως προς την διαδικασία των ενεργειών όπως αυτή συμβαίνει στην πραγματικότητα, η απόκτηση γνώσης είναι ίσως το πιο εύκολο και ανώδυνο μέρος μιας ενέργειας. Στην κοινωνία του βομβαρδισμού δεδομένων - δεν ζούμε στην κοινωνία της πληροφορίας, όπως λανθασμένα αναπαράγουν οι περισσότεροι - η γνώση υπάρχει παντού και η πρόσβαση σ' αυτήν είναι πιο εύκολη από οποτεδήποτε. Η σκέψη όμως "πονάει". Οι περισσότεροι άνθρωποι θα προτιμούσαν να δώσουν το ένα τους χέρι από το να σκεφτούν. Και αυτή είναι μια λογική συμπεριφορά βασισμένη νομοτελειακά στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων και την πνευματική πορεία της κοινωνίας. Αποκτώντας ένα αυτοκίνητο και αφήνοντάς το για 30 χρόνια ακίνητο, είναι τουλάχιστον βλακώδες να περιμένεις να είναι σαν καινούργιο όταν θελήσεις να το χρησιμοποιήσεις. Το κάθε μέρος του θα δυσλειτουργεί, θα χωλαίνει και θα υποφέρει στη νέα κατάσταση της λειτουργίας. Όταν επιπλέον υπάρχουν γύρω του ακινητοποιημένα και τα αυτοκίνητα όλων των υπολοίπων, μάλλον δεν θα σου περάσει ποτέ από το μυαλό να το μετακινήσεις όσα χρόνια και αν περάσουν. Αντιθέτως, βλέποντας κάποιον άλλο να το μετακινεί αρχικά απορείς μαζί του, στη συνέχεια τον λοιδορείς και τελικά του εναντιώνεσαι. Άμεσο αποτέλεσμα της ανυπαρξίας της σκέψης, είναι βέβαια οι επαναλαμβανόμενες με μαθηματική ακρίβεια καταστροφικές πράξεις σε κάθε πτυχή της ζωής, ατομικής και κοινωνικής.